

Meertalige leesbevordering in de ISK: **alle talen versterken met lezen**

Studiedag LOWAN-vo
24 november 2025

Camille Welie

c.j.m.welie@vu.nl

Jet Doedel

m.a.doedel@vu.nl

Boekenweekgedicht

in welke taal zal ik je woorden geven
zodat we elkaar opnieuw kunnen vinden
in welke blik, welke stilte
gaan we elkaar weer verstaan?

in welke regel moet ik het stotteren van de zon uitleggen
laag na laag, wolk na wolk
als we van elkaar slechts schaduwen herkennen

in welke taal kan ik je omarmen
zodat je blijft
in welke taal moet ik de zee oproepen, naar de bladeren
luisteren
in de spiegels van rivieren
of met de oren van rotsen?

zie je, om begrepen te worden
heb ik mijn taal achter de bergen gelaten
mijn accent aan de golven geknoopt
de taal van bomen en wolken geleerd
de taal van treinen en seconden

en mijn taal klopt sterker dan mijn hart
grijpt vaster dan mijn handen
gaat verder dan mijn voeten
en brengt jou dichterbij

Sholeh Rezazadeh, 2025

„Mijn ouders dachten dat het beter was voor later, voor onze carrière.” Ze dachten ook dat de kinderen het Turks sowieso wel zouden oppakken, bij familie. „Maar het omgekeerde is waar. Het Nederlands pak je sowieso wel op.”

„Dat was lastig. Ik heb nooit echt een band met hen kunnen opbouwen. Dat vind ik jammer.”

“Bij familie voelde ik wel de warmte, maar we konden niet écht een gesprek voeren.”

Uit: NRC – De generatiekloof in meertalige families: “op momenten hoor ik er helemaal niet bij”(21 juni, 2024)

Investeer naast het Nederlands in de thuistaal (als doel op zich en als middel om Nederlands te leren)....

want dat geeft betere resultaten voor de taalontwikkeling in de thuistaal én het Nederlands dan alleen in het Nederlands investeren.

Drie centrale vragen

1. Waarom is het een goed idee om het vrij lezen in meerdere talen te bevorderen?
2. Hoe kun je vrij lezen in meerdere talen aanpakken?
Wat doe je in de klas en wat doen NT2-leerlingen thuis?
3. Welke meertalige leesprojecten zijn er in de NT2-klas?

Wat is leesbevordering?

Leesbevordering (Boere, Sangers & Welie, 2024):

Activiteiten waarmee docenten cursisten **stimuleren om (meer) te lezen**. Het gaat onder meer om vrij lezen, voorlezen en/ of boekpromotie. Onder leesbevordering verstaan we dus niet de activiteiten die gericht zijn op het leren lezen (technisch lezen) en op het begrijpend leren lezen

Meertalige leesbevordering:

“... stimuleren om meer te lezen in verschillende talen.”

Eigen leesgedrag

Ga naar www.menti.com

Voer deze code in: 1696 2607

Meertalige leesbevordering

(afbeelding van BoekStartPro)

Nav laatste vraag mentimeter:

1. Hoe pak je het lezen in verschillende talen aan? Lezen ze in de klas of buiten de les?
2. Hoe stimuleer je het lezen buiten de les? Waarom doe je dat zo?

Meertalige leesbevordering in volwassenonderwijs

Docenten vinden het allemaal belangrijk om meer lezen in de moedertaal te stimuleren, maar 55% vindt dat niet taak van docent NT2, maar de verantwoordelijkheid van de cursist zelf (bij lezen in het Nederlands vindt bijna iedereen het de verantwoordelijkheid van de docent).

(Boere, Sangers & Welie, 2024)

Waarom meertaligheid een plek geven in het onderwijs?

We leven in een **meertalige samenleving**.

Aansluiten bij voorkennis (talige bagage) van NT2-leerders.

Meertalig onderwijs heeft een **positief effect** op

- het sociaal-emotioneel welbevinden (affectieve aspecten)
- het (taal)leren (cognitieve aspecten) (Veerman e.a., 2025)

Hoe kan je meertaligheid een plek geven?

1. Eentalig model (niet)
2. Talensensibiliserend model (erkennen)
3. Functioneel meertalig model (erkennen en benutten)

(Duarte & Günther-Van der Meij, 2018; Van Avermaet, 2015)

Aanwezigheid van andere talen in de school

Voorbeelden:

- boeken in verschillende talen
- 'welkom' in alle talen op een trap

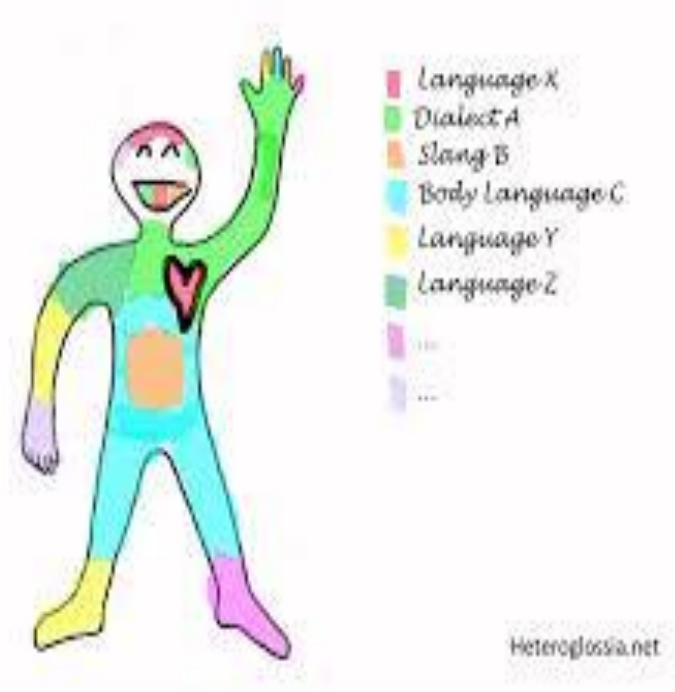
Koppeling maken naar andere talen in de klas

Voorbeelden:

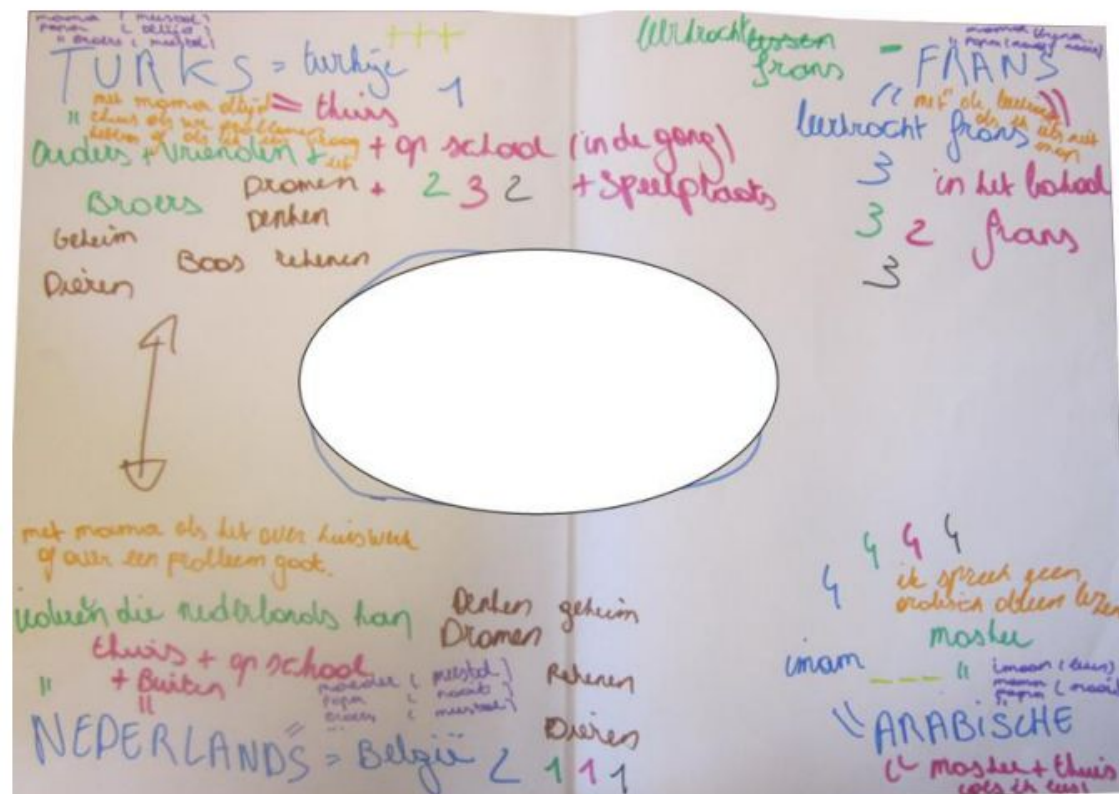
- Leerlingen betrekken: hoe zeg je 'smakelijk eten' in het ...
- De docent spreekt een aantal woorden of zinnen in het ...
- Een taalportret of taalpaspoort maken

Taalportret, -paspoort of -biografie

Taalportret

Taalpaspoort

Het leren versterken door gebruik te maken van thuistalen van leerlingen

Voorbeelden

- Zaakvakteksten en lesmateriaal in verschillende talen aanbieden
- Leerlingen in thuistalen met elkaar laten overleggen, elkaar laten helpen

Centrale vraag rondom meertalig onderwijs in Nederland

Hoe kunnen we in ons onderwijs maximaal inzetten op het leren van Nederlands en tegelijkertijd maximaal inzetten op het erkennen en benutten van de meertalige taalrepertoires van onze leerlingen?

Waarom veel lezen?

Veel lezen draagt bij aan:

mits

- Woordenschat (breed+diep) $i+1$ (95-98% woorden bekend, zie o.a. Hu & Nation, 2000; Schmitt, 2011)
- Woordenschat (toegankelijkheid) $i+0$ (Bossers, 2022; Grabe, 2023)
- Kennis over tekststructuur, zinsbouw, collocaties, pragmatiek

Maar ook aan:

- Perspectief nemen
- Empathie
- Kennis van de wereld
- ...

Meta-analyse naar effecten vrij lezen in tweede taal (Sangers e.a., 2025)

Vraag:

Wat zijn de effecten van **vrij lezen** op de tweedetaalontwikkeling?

l
e
e
r
d
e
r
s
l
e

Meta-analyse naar effecten vrij lezen in tweede taal (Sangers e.a., 2025) *

Vraag:

Wat zijn de effecten van **vrij lezen** op de tweedetaalontwikkeling?

Conclusies:

1. Vrij lezen is een **effectieve manier** om tweedetaalontwikkeling te bevorderen.
(gemiddelde effectgroottes op tekstbegrip, leesvloeiendheid, motivatie, mondelinge vaardigheden, woordenschat en schrijven)
2. Grotere effecten bij:
 - a. **beperkte** tekstkeuze
 - b. **'accountability'** (verwerking van het lezen)

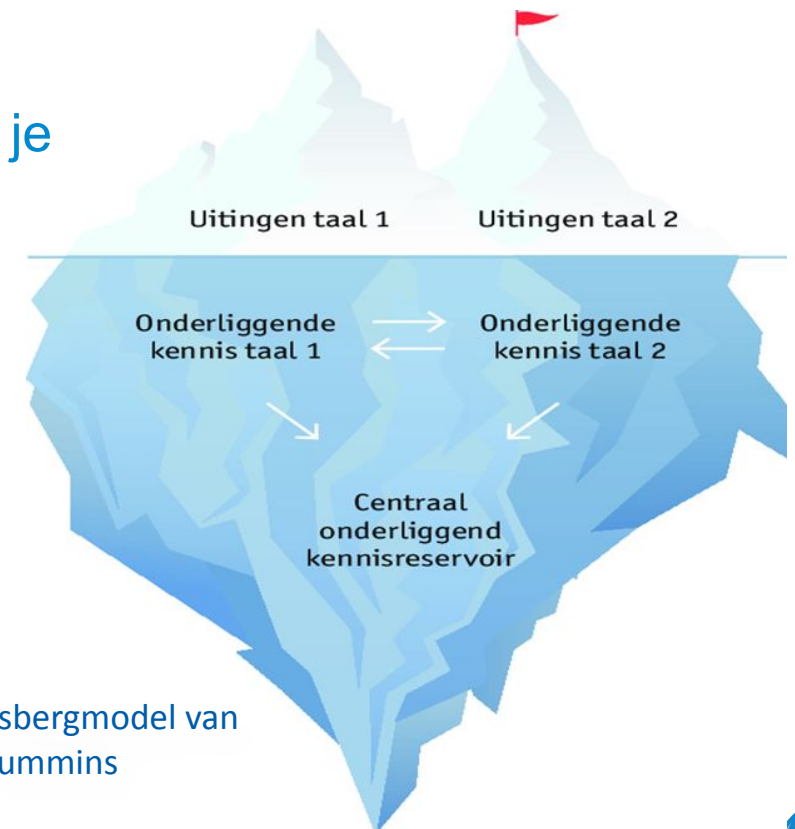
Waarom meertalig lezen?

1. Een sterk ontwikkelde moedertaal draagt bij aan het **leren** in een tweede taal.

Denk eens aan woordenschat:

Waarom is het makkelijker nieuwe woorden te leren als je andere talen beter beheerst?

- Inmiddels gekende concepten hebben slechts een nieuwe woordvorm nodig (abstracte woorden/schooltaak)
- Woorden lijken op elkaar

Ijsbergmodel van Cummins

Waarom meertalig lezen?

1. Een sterk ontwikkelde moedertaal draagt bij aan het **leren** in een tweede taal.
 2. Lezen in de moedertaal gaat NT2-leerders (vooral oudere leerders) **makkelijker** af en wordt meer geassocieerd met **plezier en vrije tijd** (ITTA, Stichting Lezen en VU)
- ☐ En ... we willen dat mensen meer gaan lezen

Waarom meertalig lezen?

1. Een sterk ontwikkelde moedertaal draagt bij aan het **leren** in een tweede taal.
2. Lezen in de moedertaal gaat NT2-leerders (vooral oudere leerders) **makkelijker** af en wordt meer geassocieerd met **plezier en vrije tijd** (ITTA, Stichting Lezen en VU)
3. Lezen in de moedertaal kan een **hefboom** zijn om een tekst in het Nederlands te begrijpen.

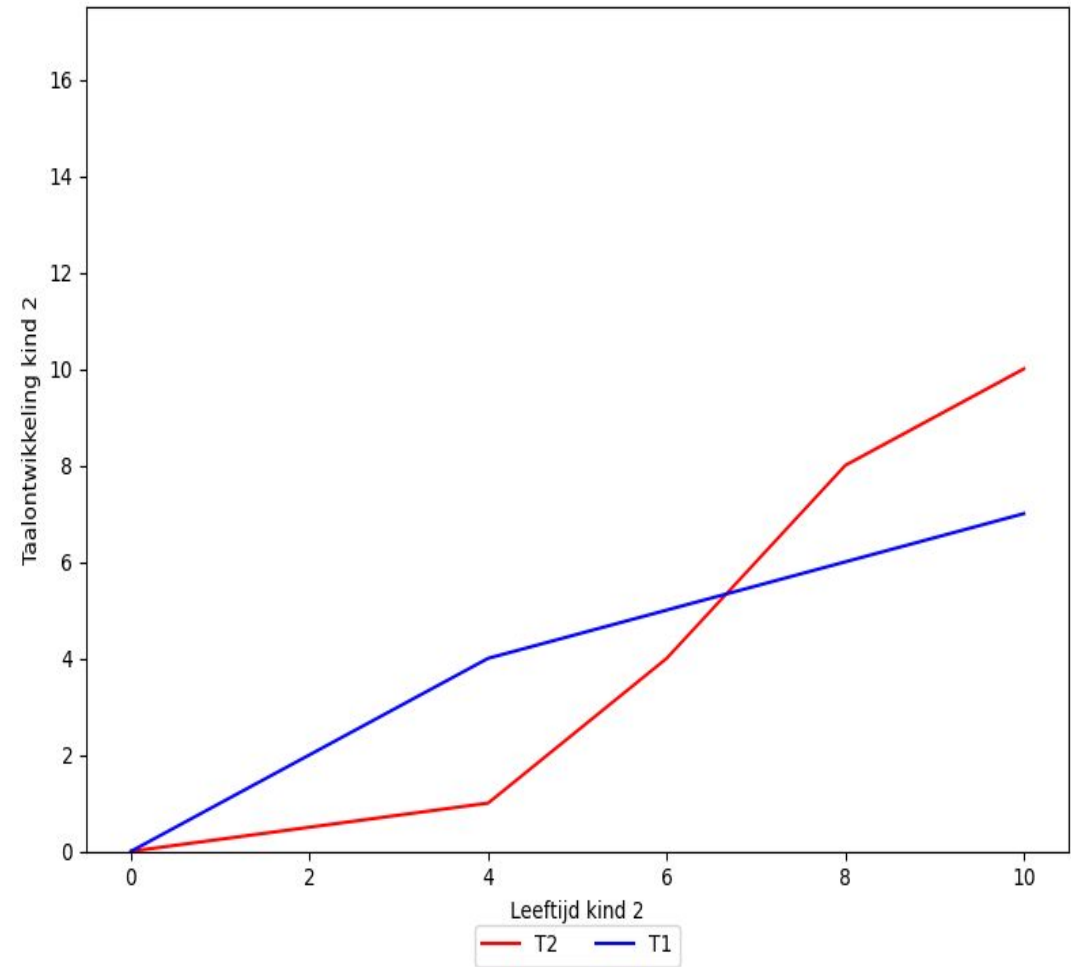
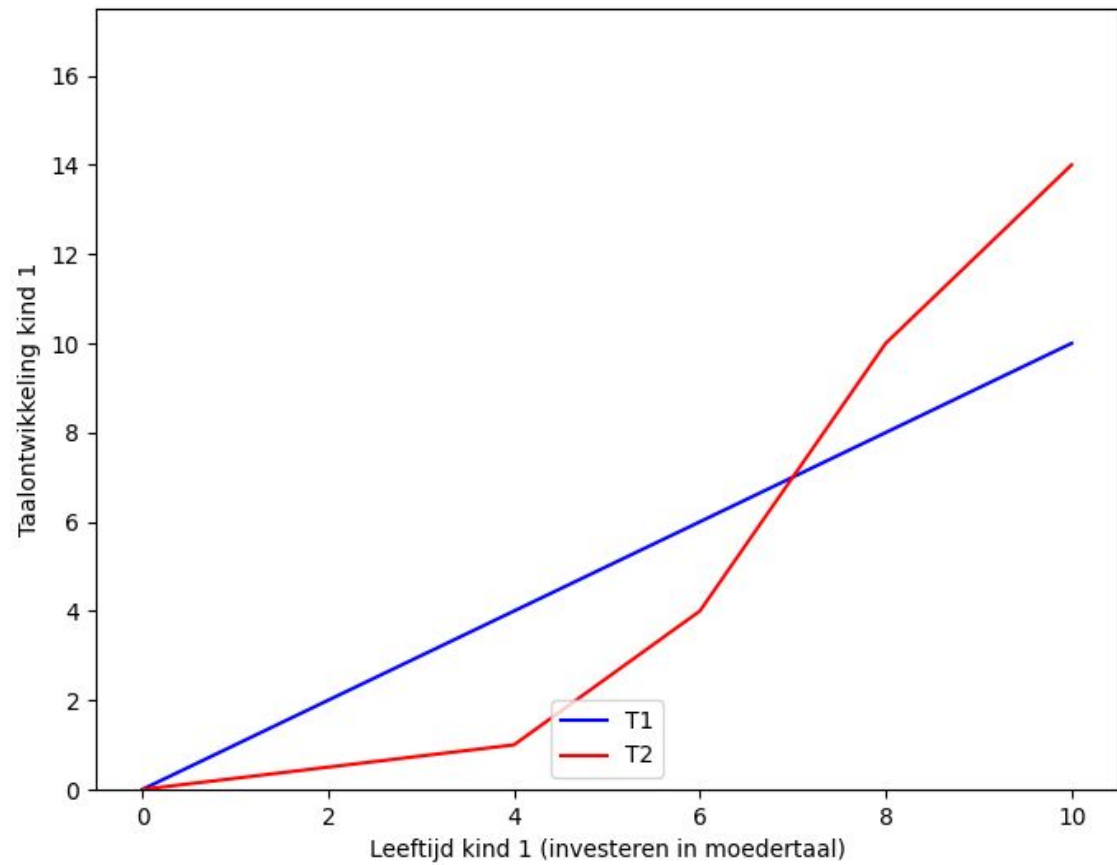
Tekst thuistaal □ Tekst Nederlands (herkenning woorden en structuur)
[Tekst thuistaal opstapje [scaffolding] naar meer begrip en gevoel
(rijkere tekst)]

Waarom meertalig lezen?

Kortom:

Leesplezier en taalverwerving in de moedertaal is een doel op zich, maar kan ook bijdragen aan leesplezier en taalverwerving van het Nederlands.

Hypothes e

Hypothes e

“Only dual-language programs providing schooling through both the students’ first and second languages (L1 and L2) eventually **close all of the achievement gap in L2.**”

“We continue to find in each study that we conduct that **the most powerful predictor of LM student achievement in L2 is nonstop development of students’ L1** through the school curriculum”

Hoe lang voordat T2-kind op gelijk niveau zit?

“an average of 6 years for those who receive quality dual-language schooling in both L1 and L2 for a minimum of 6 years.... It takes still longer, 7–10 years or more, if students have not had the opportunity to be schooled in their L1, and many in this situation do not reach grade-level achievement”

(Thomas & Collier, 2017)

Hoe krijg je mensen aan het lezen?

Door in te spelen op:

- autonomie
- competentie
- verbondenheid
- interesse (identificatie)

(Ryan & Deci, 2001)

Bekijk de tips voor leesbevordering in de klas.

Beantwoord daarna in drietallen de volgende vragen (10 minuten):

1. Wat zou je meer in je lessen kunnen doen?
2. Waar valt de makkelijkste en meeste winst te behalen?

Tip s

Overleg met elkaar:

1. Wat zou je al in je lessen kunnen doen?
2. Waar is de makkelijkste en waar de meeste winst te behalen?

Laat nieuwe aanwinsten zien, vertel erover

Schrijf een brief aan een personage, of een pagina uit dagboek

Zoek bestsellers die in veel talen zijn vertaald.

Laat elke dag even lezen, lees dan zelf ook

Laat nieuwe aanwinsten zien, vertel erover

Maak een moodboard over een boek

Maak beleid voor lees-bevordering

Leg leesaanpak en strategie uit, doe voor

Organiseer een leesclub

Ga samen naar bieb

Maak een beeldverhaal van een mooie scène

Voeg mooie zinnen uit boeken samen tot een gedicht

Leerlingen houden een leeslogboek bij – toont de voortgang

Lees voor, maar stop op spannend moment

Inventariseer samen wat nodig is voor meertalig lezen.

Gebruik vertaal-AI (zorg voor toestemming en controle)

Leerlingen raden elkaar in thuishaal een boek

Vertel over het belang van lezen

Stop in een passage en praat over het vervolg.

Begeleid bij de keuze van een boek

Nodig een schrijver uit (Schrijverscentrale)

Prikkel de interesse door korte stukjes voor te lezen.

aan Leerlingen kiezen zelf boek (maar beperk de keus).

Verhalen-wand: hang recensies van leerlingen op in de klas

Onderzoek VU en ITTA:

- Docenten hebben **behoefte aan kennis** over het inzetten van de thuistaal en **verwerkingsopdrachten**.
- Docenten vinden dat er **weinig materiaal** beschikbaar is.

Project: lezen in de NT2-klas

1. Volwassen NT2'ers (Tereshko & Welie):

- 25 groepen, 300 cursisten
- B1-niveau (5000 woorden)
- 9 verhalen, 9 weken

Twee varianten:

- meertalig lezen
- praten over de verhalen

Wat is het effect op:

- leesmotivatie
- burgerschapsvaardigheden
- woordenschat

2. ISK-leerlingen (begin 2026, Doedel & Welie):

- groepen in het hele land
- minimaal A2-niveau (2000 woorden)
- 9 verhalen, 9 weken

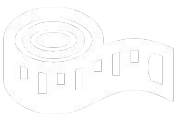
Twee varianten:

- meertalig lezen
- praten over de verhalen

Wat is het effect op:

- leesmotivatie
- burgerschapsvaardigheden

Burgerschap: Sinds 2021 wettelijk verplicht

SLO (2024)

- Rekening houden met ervaringen en perspectieven van anderen
- Verkennen van de eigen identiteit in relatie tot anderen
- Afwegen hoe het eigen handelen effect heeft op de omgeving en welzijn van anderen
- Utdrukken van persoonlijke idealen en opvattingen
- Bevragen van morele en ethische perspectieven op rechtvaardigheid en verantwoordelijkheid
- Verkennen van eigen mogelijkheden om maatschappelijke betrokkenheid vorm te geven
- ...

Burgerschap:
Sinds 2021 wettelijk verplicht

Constructen: (Schrijvers e.a., 2016)

- sense of belonging
- perspective taking
- self-other-insight

- sympathy

SLO (2024)

- Rekening houden met ervaringen en perspectieven van anderen
- Verkennen van de eigen identiteit in relatie tot anderen
- Afwegen hoe het eigen handelen effect heeft op de omgeving en welzijn van anderen
- Utdrukken van persoonlijke idealen en opvattingen
- Bevragen van morele en ethische perspectieven op rechtvaardigheid en verantwoordelijkheid
- Verkennen van eigen mogelijkheden om maatschappelijke betrokkenheid vorm te geven
- ...

Verhalen

1. *Een onbekende vlag* (Herman Pieter de Boer)
2. *Het varkentje* (Lars Saabye Christensen)
3. *Honden voor het leven* (Arthur Japin)
4. *Grenzen* (Thomas King)
5. *The hate you give* (Angie Thomas)
6. *Poep* (Manon Uphoff)
7. *Het ei* (Andy Weir)
8. *Joe Speedboot* (Tommy Wieringa)
9. *En dan maar gaan* (Maartje Wortel)

Verhalen

1. *Een onbekende vlag* (Herman Pieter de Boer)
2. *Het varkentje* (Lars Saabye Christensen)
3. *Honden voor het leven* (Arthur Japin)
4. *Grenzen* (Thomas King)
5. *The hate you give* (Angie Thomas)
6. *Poep* (Manon Uphoff)
7. *Het ei* (Andy Weir)
8. *Joe Speedboot* (Tommy Wieringa)
9. *En dan maar gaan* (Maartje Wortel)

- passend bij burgerschap

Verhalen

1. *Een onbekende vlag* (Herman Pieter de Boer)

2. *Het varkentje* (Lars Saabye Christensen)

3. *Honden voor het leven* (Arthur Japin)

4. *Grenzen* (Thomas King)

5. *The hate you give* (Angie Thomas)

6. *Peen* (Manon Uphoff)

7. *H...*

8. *J...*

9. *E...*

- ... nam geen blad voor de mond ☐ ... zei precies wat ze dacht
- ... wanneer het erop aankomt ☐ ... op belangrijke momenten
- ... dat bracht mijn vader mij bij ☐ ... dat leerde ik van mijn vader

- passend bij burgerschap

- passend bij leeftijd

- woordenschat bewerkt tot 95 % dekking op A2-niveau

Verhalen

1. *Een onbekende vlag* (Herman Pieter de Boer)
2. *Het varkentje* (Lars Saabye Christensen)
3. *Honden voor het leven* (Arthur Japin)
4. *Grenzen* (Thomas King)
5. *The hate you give* (Angie Thomas)
6. *Poep* (Manon Uphoff)
7. *Het ei* (Andy Weir)
8. *Joe Speedboot* (Tommy Wieringa)
9. *En dan maar gaan* (Maartje Wortel)

- passend bij burgerschap
- passend bij leeftijd
- woordenschat bewerkt tot 95 % dekking op A2-niveau
- toestemming & enthousiasme
😊
- vertalen naar moedertalen

Ho
Art

Honden voor het leven - Vietnamesees

1

Honden voor het leven - Perzisch / Farsi

1

سگ‌هایی برای زندگی (گزیده)
آرتور جاپین

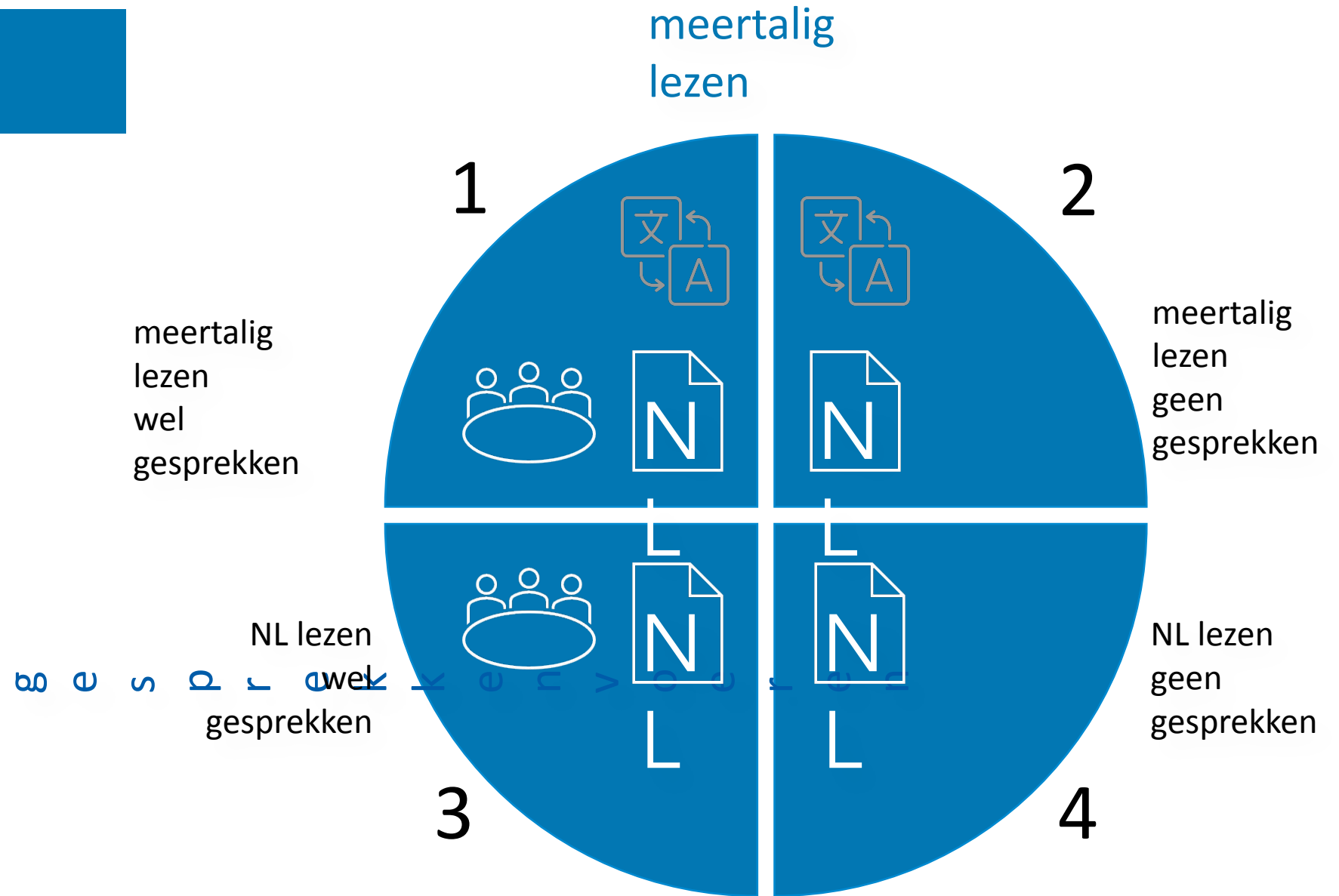
somalisch
portugees
perzisch
mandarijn
roemeens
ar
ab
ur
viatnamees
spaans
hebreuws
a
fr
isc
du
frans
koerdisch
pools
h
turks
afghaans
russisch
k
oekraïens
tigrinya
papiaments
t
h
a
is
italiaans
a
a
n
s

heeft
"Trip
Nu hi
naar
gegro
Zodra
vade

Vâng,
Có m
đàn ô
trưởn
theo
"Chuy

یک روز به من اجازه داده شد که یک توله‌سگ جدید انتخاب کنم. ما به یک پناهگاه سگ رفتیم. پدرم به من گفته بود که تعداد سگ‌های آنجا بیشتر از آن است که صاحبان جدیدی حاضر باشند یکی از آنها را به خانه ببرند. بنابراین، همیشه تعداد سگ‌های پناهگاه خیلی زیاد است.
وقتی من، پدرم و مادرم وارد شدیم، همه سگ‌ها با شور و شوق شروع به بالا و پایین پریدن کردند. دم‌هایشان را تکان می‌دادند و پنجه‌هایشان را به لانه‌هایشان می‌کوبیدند، به این امید که امروز کسی آنها را انتخاب کند.
خب، همه سگ‌ها اینطور واکنش نشان ندادند.
یکی از آنها در انتهای لانهاش، تا حد امکان دور از ما ماند و بعد از گذراندن مدتی، مادرش آن سگ را نزد

Varianten lessenserie

Opbouw van de lessen

Lezen Alleen Nederlands, of meertalig
Vrij lezen (zelfstandig en stil)

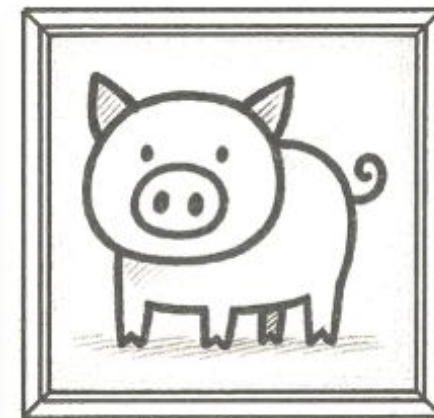
Gesprekken - Leeservaring bespreken

- Korte bespreking van de inhoud
- Opdrachten met reflectie op tekst, verband met eigen beleving en ervaring

≠ Nederlandse les (gaat om leesmotivatie en burgerschap)

Het varkentje

In een ziekenhuiskamer ontstaat om principiële en religieuze overwegingen onenigheid over het wel of niet ophangen van een tekening van een varkentje.

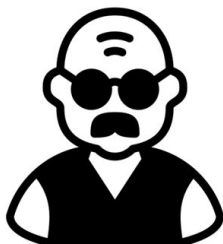
Vertel het verhaal na van de standpunt van een van de personages.

de zoon van Aslam

Mona Hoff

Asbjørn Hall

Marte

Wat zou jij doen, als jij ...

de zoon van Aslam

Asbjørn Hall

Mona Hoff

Marte

Resultaten project met volwassen NT2'ers

Resultaten

Door succeservaringen krijgen de deelnemers zelfvertrouwen in het eigen kunnen (lezen)

Door de gesprekken in de klas zijn de deelnemers meer gemotiveerd om in het Nederlands te lezen

Het gevoel van verbondenheid is sterk gegroeid ($d = 0,38$)

Lezen ondersteunt woordenschatverwerving, vooral bij leerders met lage woordenschat

Vervolg

- start in januari 2026
- veel deelnemers ...
- ... maar deelnemen kan nog 😊

